

Kalliola
OPISTO

Oma talous haltuun

Arjen rahankäyttö, oma talous

Kalliolan koulutus ja työllisyys

Jussi Keränen

Kuvat: Pixabay.com, Microsoft

Sisällysluettelo

Tulot ja menot	3
Budjetti: Nykytilanteen ymmärtäminen	5
Säästäminen	9
Mainonta – tarpeisiin vastaamista vai tarpeiden luomista?	10
Mainonnan keinot	11
Kalliiden hankintojen rahoitus	12
Osamaksu	13
Osamaksun todelliset kulut	14
Pikavipit	15
Koron vaikutus rahasummaan	18
Koron korko	20
Osaamismerkkitekniikka 1	22
Osaamismerkkitekniikka 2	23

Kansalliset perustaitojen osaamismerkit

KAPOS - kansalliset perustaitojen osaamismerkit keskittyvät perustaitoihin. Merkkien avulla tunnustetaan työelämässä tarvittavaa osaamista. Hyväksytystä suorituksesta tulee merkintä KOSKI-tietovarantoon, ja Oma Opintopolku -palvelun kautta opiskelija näkee merkkinsä.

Tätä materiaalia voidaan käyttää merkistöön kuuluvien **Arjen rahan-käyttö ja Oma talous** -osaamismerkkien suorittamiseen ja arviointiin.

Tulot ja menot

Tulo: Raha, jota sinä saat käyttöösi

- Tuet
- Palkat
- Muut

Meno/kulu: Rahan käyttäminen erilaisiin tarpeisiin tai hankintoihin

- Laskut
- Ostokset
- Vuokra

Menoja on paljon erilaisia ja ne voidaan jaotella eri tavoin.

Tärkeysjärjestys		Säännöllisyys	
Pakolliset	Vuokra tai vastike Puhelin ja netti Vesi ja sähkö Velan maksu Lääkkeet	Säännölliset maksut	Vuokra tai vastike Puhelin ja netti Vesi Sähkö Velan maksu Suoratoistopalvelut (bussiliput)
Tärkeät	Ruoka Hygienia Bussiliput Vaatteet	Säännölliset ostokset	Ruoka Hygienia (Harrastukset) Herkut
Haluamisen menot	Harrastukset Ravintolakulut Herkut Hankinnat ja ”shoppailu” Suoratoistopalvelut	Epäsäännölliset ja yllättävät menot	Vaatteet Ravintolakulut Hankinnat (herkut) Harvinaisempi lasku tai maksu Laite hajonneen tilalle

Pohdi omia menojaasi. Miten jaottelisit ne? Käytä sinulle mieluista tapaa

Tärkeysjärjestys		Säännöllisyys	
Pakolliset		Säännölliset maksut	
Tärkeät		Säännölliset ostokset	
Haluamisen menot		Epäsäännölliset ja yllättävät menot	

HOX: Sähkönsiirto maksetaan neljä kertaa vuodessa ja saattaa säännöllisyydestään huolimatta unohtua kuukausibudjettia laatiessa

Budjetti: Nykytilanteen ymmärtäminen

Jos taloudellisessa tilanteessa ja toiminnassa on jotain muutettavaa, on tärkeää ymmärtää nykytilannetta:

- Millainen on tulojen ja menojen suhde?
- Kuluuko varoja liikaa ”vääriin” menoihin?
- Mitä teen yllättävien menojen sattuessa?

Selkeä tavoite ja konkreettiset keinot tukevat tavoitteiden saavuttamista.

Esimerkki: Emman matkatavoite

Tilanne: Emma on 16-vuotias lukiolainen, joka haaveilee matkasta Italiaan ensi kesänä. Hän laskee, että matka maksaisi noin 800 euroa (lennot, majoitus ja käyttörahat).

Ilman tavoitetta: Emma laittaa joskus rahaa säästöön, mutta myös käyttää usein pieniä summia esimerkiksi kahveihin, herkutteluun tai pikkuostoksiin. Kuukauden lopussa rahaa ei jää juuri säästöön.

Kun tavoitteena on Italian-matka: Emma päättää, että hän haluaa todella toteuttaa matkansa. Hän tekee seuraavan suunnitelman:

- Tavoite: 800 €
- Aikataulu: 8 kuukautta aikaa
- Säästötavoite per kuukausi: $800 \text{ €} \div 8 = 100 \text{ €}$

Emma alkaa seurata tulojaan ja menojaan. Hän huomaa, että jos hän käy kahvilla vain kerran viikossa (aiemman kolmen sijaan) ja ostaa herkkuja harvemmin, hän voi säästää noin 100 € kuukaudessa.

Koska Emma tietää, mitä varten hän säästää, hänen on helpompi kieltäytyä heräteostoksista. Hän seuraa säästöjensä etenemistä ja innostuu, kun näkee summan kasvavan. 8 kuukauden kuluttua hänellä on rahat kasassa – ja matka toteutuu.

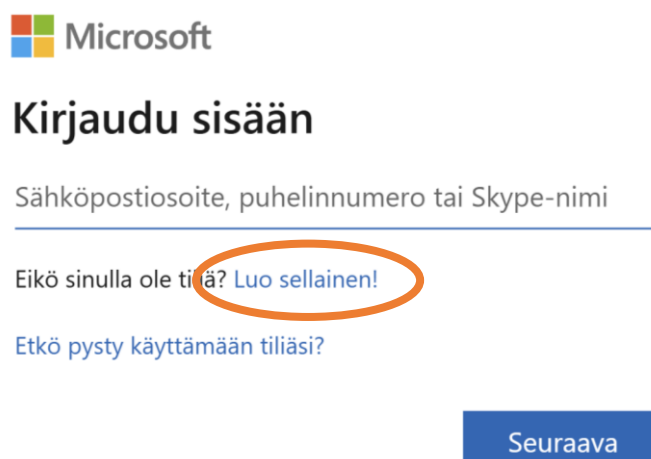
Tehtävä 1. Listaa tulosi ja menosi

Listaa kuukausittaiset tulosi ja menosi käyttäen apuna joko Microsoft Exceliä, Google Sheetsiä tai kynää ja paperia. Taulukko-ohjelmien avulla luodut budjetit ovat käteviä, sillä ohjelmat osaavat tehdä erilaisia automaattisia laskutoimituksia ja tietoja on helppo muokata tarvittaessa.

- Jos sinulla on outlook-päätteinen sähköposti, kirjaudu Microsoft 365-ympäristöön ja avaa **Excel**.
 1. Avaa nettiselain
 2. Kirjoita hakupalkkiin www.microsoft365.com ja paina Enter
 3. Klikkaa **Kirjaudu sisään**
- Jos sinulla on gmail-päätteinen sähköposti, kirjaudu tilillesi ja avaa **Sheets**
 1. Avaa nettiselain
 2. Kirjoita hakupalkkiin www.google.com ja paina Enter
 3. Klikkaa yläoikealta **Kirjaudu**

Voit myös luoda uuden ilmaisen Microsoft-tilin

1. Avaa nettiselain
2. Kirjoita hakupalkkiin www.microsoft365.com ja paina Enter
3. Klikkaa **Kirjaudu sisään**
4. Klikkaa **Luo sellainen!** ja seuraa ohjeita

Tehtävä 2. Budjetin arviointi

Miltä budjettisi näyttää? Täytyykö joitakin menoja arvioida uudelleen? Jääkö rahaa säästöön? Huomioni:

Aseta itsellesi jokin tavoite budjettiin liittyen Tavoite:

Millaisilla keinoilla saavutat tavoitteen? Keinot:

Muista! Oman budjetin korjaaminen tai siinä pysyminen on pitkäjänteistä ja rankkaa työtä, johon vaikuttaa äärimmäisen moni asia. Älä tingi omasta hyvinvoinnistasi tai tee elämästäsi liian hankalaa, kun asetat itsellesi tavoitteita.

Säästäminen

Miten sinä säästät? Mainitse kolme asiaa:

- 1.
- 2.
- 3.

Etsi internetistä säästövinkkejä ja vastaa kysymyksiin.

Miten ruokakaupassa voi säästää?

- 1.
- 2.
- 3.

Miten hankinnoissa voi säästää?

- 1.
- 2.
- 3.

Uudet säästövinkit, jota aion kokeilla:

- 1.
- 2.
- 3.

Sivustot, joilta vinkit löytyivät:

Mainonta – tarpeisiin vastaamista vai tarpeiden luomista?

Alla on kaksi mainosta samalle tuotteelle. Miten mainokset eroavat toisistaan?

"Kahvinkeitin, jossa 1,5 litran vesisäiliö, automaattinen virran-
katkaisu ja pestävä suodatin.
Sopii kotikäyttöön, ja sillä voi
valmistaa kahvia enintään kym-
menelle hengelle kerrallaan."

"Aloita päiväsi täydellisellä kah-
vinautinnolla, joka herättää aistit
ja tuo hetken rauhaa kiireiseen ar-
keesi. Tässä kahvinkeitinissä yh-
distyvät tyylikäs muotoilu ja ensi-
luokkainen maku - koska ansait-
set parasta joka aamu."

"Belle Jolie -huulipunat ovat
saatavilla useissa eri sävyissä.
Huulipunamme ovat pitkäkestoi-
sia, kosteuttavia ja valmistettu
dermatologisesti testatuista ai-
nesosista. Löydä oma sävyysi lä-
himmästä myyntipisteestä."

"Belle Jolie -huulipuna – valitse
sävy, joka kertoo sinun tarinasi.
Jokainen sävy on suunniteltu
heijastamaan yksilöllistä tyyliäsi
ja korostamaan persoonallisuut-
tasi. Belle Jolie: sinä olet sävyysi."

**Tehtävä: Kehitä tietopohjainen ja tunnepohjainen mainosviesti sa-
malle tuotteelle. Voit keksiä tuotteen itse.**

Mainonnan keinot

	<ul style="list-style-type: none">• Oletko ostanut jotain, koska se oli "todella hyvässä alennuksessa," vaikka et tarvinnut sitä?• Miten ulkoiset suositukset, esimerkiksi mainokset tai ystävien suositukset, ovat vaikuttaneet ostopäätöksiisi?• Onko jokin mainos saanut sinut tuntemaan kiirettä tehdä päätös nopeasti?
---	---

Listaa keinoja, joilla mainokset pyrkivät vaikuttamaan ostopäätöksiimme?

Tilaus:

1x M4 Echelon - XL kukin 64.95€

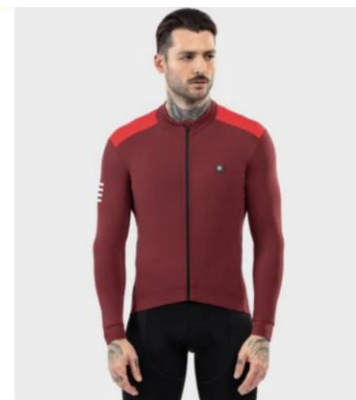
Välisumma: 64.95€

Toimitusmaksu: 6.95€

Kokonaissumma: 71.90€

Voit tarkistaa tilauksesi tilan milloin vain:

[KATSO TILAUKSEN TILA](#)

M4 ECHELON

€79.95 ~~€169~~

BLACK FRIDAY -55%

Miten internetin kohdennettu mainonta toimii?

Kalliiden hankintojen rahoitus

Rahan lainaamisen sanasto. Käytä internetiä apuna sanojen selittämiseen.

Laina:

Korko:

**Viivästys-
korko:**

Luotto:

Velka:

Puhelimesi putoaa maahan ja hajoaa. Mitä teet?

Osamaksu

Monet liikkeet tarjoavat joihinkin ostoksiin **osamaksuvaihtoehtoa**.

Osamaksu tarkoittaa, että tuotetta ei makseta kerralla vaan pienempinä osamaksusuorituksina sovitun ajan aikana.

Esimerkki:

<p>UUSI ÄLYPUHELIN KAIKILLA HER- KUILLA!</p> 	<ul style="list-style-type: none">• OSTA HETI: <u>199,00 €</u>• TAI MAKSA OSAMAKSULLA:<ul style="list-style-type: none">a. 16,53 € kuukaudessa 12 kuukauden ajanb. 8,27 € kuukaudessa 24 kuukauden ajanc. 5,51 € kuukaudessa 36 kuukauden ajan
---	---

Valitsemalla vaikkapa vaihtoehdon A, saat uuden laitteen heti käyttöösi, mutta olet sitoutunut maksamaan joka kuukausi 16,53 € vuoden ajan.

Jos jokin maksuerä jää maksamatta, kerryttää laina **viivästyskorkoa** ja maksettava määrä kasvaa jokaisesta maksamattomasta päivästä. Vuonna 2025 viivästyskorko on aina kuluttajalle 10,5 %.

Valitsemalla vaihtoehdon C, on kuukausittain kertamaksu pieni, mutta kolme vuotta on pitkä aika sitoutua laitteen maksamiseen. Muista että olet sitoutunut osamaksusopimukseen vaikkei laitteelle olisi enää käyttöä, tai se hajoaa takuun jälkeen.

Osamaksun todelliset kulut

Osamaksuun sisältyy usein joitain ylimääräisiä kuluja, kuten **luoton avausmaksuja** tai **kuukausittaisia ylläpitokuluja**. Osamaksu on siis luottoa siinä missä lainakin.

Todellisuudessa vastaava tarjous voikin näyttää tältä:

MAKSA OSAMAKSULLA:

- A. $16,53 \text{ €} \times 12 = 198,36 \text{ €} + 7,99 \text{ €}$ luottokauppasopimuksen avausmaksu. **Todellinen summa: 206,47 €**
- B. $9,37 \text{ €} \times 24 = 224,88 \text{ €} + 7,99 \text{ €}$ luottokauppasopimuksen avausmaksu. Sisältää 12 % vuotuisen koron: 25,88 €
Todellinen summa: 232,81 €
- C. $6,61 \text{ €} \times 36 = 237,96 \text{ €} + 7,99 \text{ €}$ luottokauppasopimuksen avausmaksu. Sisältää 12 % vuotuisen koron: 38,96 €
Todellinen summa: 245,94 €

Tehtävä: Vertaile netistä eri tuotteiden osamaksusopimuksia

- Millaisia osamaksuvaihtoehtoja löydät?
- Millaisia maksuaikoja kauppa tarjoaa?
- Millaisia korkoja?
- Sisältyykö osamaksusopimukseen avausmaksu tai ylläpitokuluja?
- Onko eri nettikauppojen välillä eroja?

Pikavipit

Tarvitsetko rahaa heti?

Nopea laina – jopa 1 000 € tilillesi 5 minuutissa!

💰 **Saat lainaa ilman vakuuksia!**

📄 **Hakeminen on helppoa ja nopeaa!**

📱 **Hoida kaikki verkossa tai tekstiviestillä!**

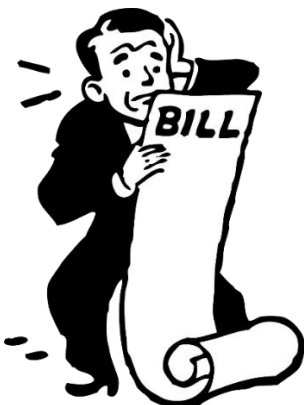
Monet pikavippisivustot mainostavat tarjoavansa rahaa helposti ja todella pitkällä maksuajalla ilman varmistusta siitä, että lainan ottaja pystyy todellisuudessa maksamaan lainaa takaisin. Maksuaika voi vaihdella 14 päivästä 10 vuoteen.

Mitä useampi laina, sitä enemmän kuukaudessa ylimääräisiä maksuja. Älä ota lainaa toisen lainan maksuun, sillä se synnyttää helposti velkakierteen, josta voi olla todella haastavaa päästä eroon

Huomioi korot: Asuntolainojen keskiporkko vuonna 2023 oli 3,30 % kun taas pikavipeille on asetettu korkokatto 20 %

Liian helppoa ollakseen totta:

Pikavippien korkokatto (20 %) ja mahdolliset lisämaksut, kuten avausmaksut tai tilinhoitomaksut, yhdistettynä lyhyeen takaisinmaksuajkaan voivat nostaa lainan todellisen vuosikoron hyvin korkeaksi, jopa satoihin prosentteihin. Vipeistä syntyvät kuluerät voivat romuttaa talouden pitkäksi aikaa

Pikavipin lisäksi puhutaan ns. Kulutusluotosta:

Kulutusluotto on vakuudeton 1 000–10 000 euron kertaluotto. Luoton korko 13,9–19% koostuu marginaalista 9,9–15% sekä korkolain 12 §:n mukaisesta viitekorosta. Lainanhoitokulu 0,01 % päivässä myönnetyn lainan määrästä, korkeintaan 150 euroa vuodessa, todellinen vuosikorko (APR) 21,5–28,5 %. Laina-aika 12–88 kuukautta ja kuukausierä 29–199 euroa. Luotonavausmaksu 0 euroa.

Mitä kuvauksessa mainitut termit tarkoittavat?

Tehtävä: Laske ohjeen mukaisesti asuntolainan ja pikavipin todelliset kustannukset

<p>Asuntolaina:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lainasumma: 150 000 € • Keskikorko: 3,30 % • Laina-aika: 20 vuotta (240 kuukautta) • Lyhennystapa: Tasalyhennys (lyhennys + korko) 	<p>Pikavippi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lainasumma: 1 000 € • Korko: 20 % • Laina-aika: 1 vuosi (12 kuukautta) • Lyhennystapa: Kiinteä kuukausierä
<p>Kokonaiskorko vuoden aikana: Lainasumma x korkoprosentti =</p> <p>Kuukausittainen lyhennys: Lainasumma / lainakuukaudet =</p> <p>Ensimmäinen kuukauden kokonaiserä: Kuukausittainen lyhennys + (vuoden kokonaiskorko / 12) =</p> <p>Asuntolainan ensimmäisen vuoden kokonaiskustannukset olisivat noin: Ensimmäisen kuukauden kokonaiserä x 12 =</p> <p>korkoa tästä on = lainan lyhennystä tästä on =</p>	<p>Kokonaiskorko vuoden aikana: Lainasumma x korkoprosentti =</p> <p>Korko kuukauden aikana: Vuoden kokonaiskorko / 12</p> <p>Kuukausierä: (Lainasumma + Kokonaiskorko) / 12 + Kuukauden korko =</p> <p>Pikavipin koko vuoden kustannus on:</p> <p>Josta korkoa:</p>

Yhteenveto (ympyröi oikea vaihtoehto)

- Asuntolainan korkoprosentti (3,30 %) tekee lainasta pitkällä **ai-kävälillä edullisemman/kalliimman**, vaikka lainasumma on suuri.
- Pikavipin korkoprosentti (20 %) on merkittävästi **korkeampi/matalampi**, ja se **nostaa/laskee** lyhytaikaisen lainan kokonaiskuluja huomattavasti.

Jos sinulla on rahankäyttöön tai velkaan liittyviä ongelmia, voit ottaa yhteyttä **Takuusäitiön**

Takuusäitiö on voittoa tavoittelematon sosiaalialan järjestö, joka ehkäisee ja ratkaisee kotitalouksien talous- ja velkaongelmia.

Takuusäitiön maksuttomiin palveluihin kuuluu:

- neuvonta puhelimitse ja chatissa
- takauksia pankista nostettaviin järjestelylainoihin
- pienlainoja kodin hankintoihin
- välineitä raha-asioiden hallintaan

Koron vaikutus rahasummaan

Netistä löytyy monenlaisia laskureita korkojen laskemiseen mutta voit kokeilla laskemista myös itse.

Korkokulujen laskemiseen tarvitset seuraavat tiedot:

- Alkuperäinen rahasumma (pääoma)
- Rahasumman muutos korkoajanjakson aikana (lyhennykset tai nostot)
- Korkoprosentti (vuosikorko tai päiväkorko)
- Korkoajanjakson pituus (vuosia, kuukausia tai päiviä)

Jos rahasumma muuttuu korkoajanjakson aikana, eli lyhennät lainaa, korkokulut ovat yhtä suuri kuin rahasumman keskiarvo kerrottuna korkoprosentilla ja korkoajanjakson pituudella.

Esimerkki: Jos rahasumma on aluksi 1000 €, mutta sitä lyhennetään 100 € kuukaudessa, korkoprosentti on 5 % vuodessa ja korkoajanjakso on 1 vuosi

- Rahasumman keskiarvo on $(\text{rahasumma } 1000 + 900 + \dots + 100) / \text{korkoajanjakso } 12 \text{ kk} = 550 \text{ €}$
- korkokulut ovat $\text{rahasumman keskiarvo } 550 \text{ €} * \text{korkoprosentti } 0,05 * \text{korkoajanjakso } 1 = 27,5 \text{ €}$.

Lisää laskuja saat ohjaajalta

Viivästyskorko

Viivästyskorko lasketaan kaavalla: laskun summa x (korkoprosentti / 100) x (viivästyspäivät / 365)

Laskun viivästystyskorollinen loppusumma on laskun summa + viivästyskorko

Huomaat että 20 € puhelinlaskusi eräpäivä on mennyt. Loppusummaan lisätään viivästyskorko 10,50 %. Paljonko laskun summa on, kun maksu on myöhässä...

- Viikon
- Kuukauden
- Puoli vuotta

Huomaat että 500 € laskun eräpäivä on mennyt. Paljonko laskun summa on kun lasku on myöhässä...

- Viikon
- Kuukauden
- Puoli vuotta

Lisää laskuja saat ohjaajalta

Koron korko

Kun sijoitus tai laina ylittää yhden korkokauden (eli yleensä vuoden), kerryttää se myös korkoa korolle. Uusi korko kertyy sekä alkuperäiselle pääomalle että aiemmin kertyneelle korolle.

Tällöin esimerkiksi yli vuoden maksamaton velka kasvaa korkoprosentin verran

Korko siis kasvaa joka vuosi vaikkei lainaa ottaisi lisää

Mitä pidempi laina-aika/talletus on, sitä suuremmaksi korko kasvaa vuosittain, vaikka korkoprosentti pysyy samana. Koron määrä kasvaa siis eksponentiaalisesti.

Esimerkki: Koron koron laskeminen 100 e talletuksessa 10 % korolla

Ensimmäisen vuoden alussa kertynyt korko:

1. Lasketaan korkotekijä: $1 + (10/100) = 1.1$
2. Lasketaan korkoineen kertynyt summa: $100e \times 1.1 = 110e$
3. Paljonko korkoa kertyi vuoden aikana?

Toisen vuoden lopussa kertynyt koron korko:

1. Korkotekijä on jo tiedossa: 1.1
2. Lasketaan korkoineen kertynyt summa: $100e \times 1.1 \times 1.1 = 121e$
3. Paljonko korkoa on kertynyt toisen vuoden aikana?

Kolmannen vuoden lopussa kertynyt koron korko:

1. Korkotekijä on jo tiedossa:
2. Lasketaan korkoineen kertynyt summa:
3. Paljonko korkoa on kertynyt kolmannen vuoden aikana?
4. Paljonko korkoa on kertynyt kolmessa vuodessa?

Tehtävä: Koron koron laskeminen

A) Paljonko on ensimmäisen vuoden alussa kertynyt korko, kun talletussumma on 1500e ja korkoprosentti 19 %?

Korkotekijä: $1 + (19/100) =$

Korkoineen kertynyt summa =

Koron osuus summasta =

B) Entäs toisen vuoden lopussa kertynyt koron korko?

Korkotekijä: $1 + (19/100) =$

Korkoineen kertynyt summa =

Koron osuus summasta =

C) Kolmannen vuoden lopussa kertynyt koron korko?

Korkotekijä: $1 + (19/100) =$

Korkoineen kertynyt summa =

Koron osuus summasta =

Osaamismerkkitekävä 1

Lajittele ja arvioi tulot ja menot Pekan budjettiin. Vastaa sen jälkeen kysymyksiin

Tulot	€

Pakolliset menot	€

Tärkeät menot	€

Haluamisen menot	€

Nettopalkka	Puhelinlasku+netti
Ruoka	Lääkkeet
Ravintolassa käyminen	Asumistuki
Uusi televisio nykyisen tilalle	Matkaliput
Vuokra+sähkö+vesi	Sanomalehti
	Uusi paita
1700€	20€
250€	25€
200€	56€
60€	30€
499€	45€
800€	

Osaamismerkkitekävä 2

Vastaa kysymyksiin:

1. Kuinka paljon varaa Pekalla jäi jos kaikki menot lasketaan?
2. Mistä asioista säästäisit, jos olisit Pekka?
3. Anna Pekalle **kolme** säästövinkkiä